

**vakblad voor
informatieprofessionals**

Datahuis Wadden

Zee van informatie
op één plek online

**Galmt het hard
in de echokamer?**

Deel 3 van Achter
het nepnieuws

'Review' ASReview

Supersnel vinden
in grote datasets

**Twintig jaar
spraakherkenning**

Hoe onderzoek
in AV-archieven
eenvoudiger werd

2021 | 05

**LOST IN
DIGITIZATION
BRUG BOUWEN
OVER DE
DIGITALE
KLOOF**

COLOFON

IP is samen met Informatieprofessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (25ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Marjo Bakker, Maarten Brinkerink,
Wilbert Helmus, Dafne Jansen,
Vincent M.A. Janssen,
Leen Liefsoens, Cindy Lammers
(hoofdredacteur), Matthijs van
Otegem, Mirjam Raaphorst,
Eric Sieverts en Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers
aan dit nummer

Wouter Brongseest, Joris van
Dierendonck, Anne van den Dool,
Rob Feenstra, Frank Huysmans,
Marja Kingma, Anneke de Maat,
Marijn Mostart, Tineke van
Ommeren, Roeland Ordelman,
John van de Pas,
Astrid van Wesenbeeck

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren
in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail rajin.roopram
@informatieprofessional.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

Waddeninfo op één plek

De Wadden zijn werelderfgoed dat beschermd moet worden. Daarvoor zijn goede data nodig, dus kwamen er het Datahuis Wadden en aanverwante diensten. Inkijkje in een lijvig project.

16

Achter het nepnieuws #3

In een serie van zes artikelen duikt Vincent M.A. Janssen, complotdenker-in-opleiding, in de wereld van misinformatie, fake news en aanverwante begrippen. Deel 3: de echokamer.

18

Systematic reviewing

De open source-tool ASReview maakt het mogelijk om in reusachtige datasets snel relevante informatie te vinden. In 2019 won het een Victorine; hoe staat het er anno 2021 mee?

RUBRIEKEN

04

Data in beeld
Acid Clouds

09

IP Lingo
Fieldlabber

21

Column Frank Huysmans
De tao van e-books

35

Buitenland
British Library of the North

26

Spraakherkenning

Automatische spraakherkenning inzetten om AV-archieven beter doorzoekbaar te maken, daar wordt al twintig jaar aan gewerkt. Er zijn tussen veel stappen gezet. Roeland Ordelman blikt terug.

WIM

Het is een spontane ontmoeting; een oudere heer die de deur voor me openhoudt en vriendelijk mompelend iets zegt over 'galant zijn'. Wim, aangenaam. Voor we het weten hebben we een leuk gesprek. Op straat, zonder mondkapje, van mens tot mens omdat het kan. Ik moet zijn leeftijd raden en hij geeft een voorzetje door gelijk maar die van mij te schatten. Tien jaar jonger – ik mag hem natuurlijk meteen. Zelf blijk ik nog royaler met mijn 75. Wims gulle lach als reactie weerkaatst tussen de oude stadsmuren, in zijn ogen een sprinkel: 88, mevrouwje!

Hij ziet er vitaal uit, praat open en vol vuur. Uit zijn zak haalt hij trots zijn 'smarttelefoon', klikt op

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

een groen icoontje: 'Hiermee klets ik elke dag met mijn maat. Kijk, net afgesproken om te gaan visser.' Meerdere keren hoor ik hem praten over zijn 'compiejoeter' thuis en over 'bifi' (lees: wifi), maar dat zal verder worst zijn. Wim redt zich wel. En dat is meer dan knap voor iemand die ruim acht decennia heeft moeten hink-stap-springen van radio naar tv naar computer naar smart device naar Internet of Things.

Wim wil en kan mee, maar dat is helaas niet iedereen gegund, zo blijkt ook uit een artikel in dit blad. De digitale kloof is groeiende. Laten we in onze digitaliseringsdrang niet vergeten ook bruggenbouwer te zijn.

<

34

De KB gaat FAIR

Een nationale bibliotheek die al het tekstuele erfgoed van Nederland digitaliseert en beschikbaar stelt kan niet zonder FAIR. De eerste stappen zijn in januari dit jaar gezet.

22

Digitale samenleving

Leven en werken in een digitale wereld heeft veel voordelen, maar leidt tegelijk tot een digitale kloof tussen zij die wel en niet meekunnen. Dat moet anders, betoogt John van de Pas.

36

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

38

Gespot

Handgeschreven bronnen

40

Verenigingen

Beroepsverenigingsnieuws

42

Lifehacking

Informele ontmoetingen

43

Favorieten

MarieCiliène Ogvil

Meer over
Acid Clouds
lees je op
pagina 6.

DONKERE DATAWOLKEN

Een goed deel van de kleine tweehonderd is intussen vastgelegd. Moderne gebouwen vaak, strak, met harde hoeken, glimmend in fullcolour, in schemertijd of volledig donker. Het gaat om datacenters in Nederland. Met het blote oog niet meteen te herkennen als zodanig, maar ze bestaan. Zo ook dit DataCenter Fryslân 2 in Leeuwarden. De foto maakt deel uit van het project *Acid Clouds* van Niels Schrader en Roel Backaert. Een zoektocht in woord en beeld naar de impact van de digitale wereld op onze fysieke leefomgeving. Daar mogen we best wat van vinden, vinden ze.

<

Vervolg
van
pagina
4 - 5

DATACENTERS IN BEELD: NO CLOUD NINE

De cloud, oneindig en onverzadigbaar in digitale termen, heeft wel degelijk een 'begrenzing'. 'Een fysieke manifestatie die lawaai uitstoot en ruimte en energie inneemt: het datacenter', aldus de initiatiefnemers van onderzoeksproject *Acid Clouds*.

Ze staan soms op onverwachte plekken. Een blok midden in een woonwijk, zoals Dataplace Arnhem. Of een hoge toren langs de weg – Cellnex heeft op 24 plaatsen in Nederland de KPN-torens omgebouwd tot datacenters. Of ze huizen juist op een logische locatie, zoals Equinix AM4 Data Center op het Science Park Amsterdam, 'met een ontwerp dat doet denken aan de iconische harde schijf van Philippe Starck', aldus Niels Schrader, designer (met voorliefde voor technologie) en hoofd van de afdeling Grafisch ontwerp aan de Haagse Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten. Samen met fotograaf Roel Backaert bracht hij een goed aantal van de kleine tweehonderd Nederlandse datacenters in beeld voor hun onderzoeksproject *Acid Clouds*.

Meer bewustwording

Data zijn het nieuwe goud, weten beiden, maar we mogen (moeten) kritisch zijn over de toenemende dataficering, vinden ze. Vanwege het slurpen van energie, al tonen datacenters verbetering op dit vlak, maar evengoed interessant is hoe het narratief van 'the cloud' is ont-

staan en wordt ingezet, zegt Schrader op waag.nl. 'Je ziet al wolkjes in de eerste schetsen van ARPANET. Nu wordt het als concept strategisch ingezet om het "schone", "zachte" en "onzichtbare" gevoel te creëren. Dit in combinatie met de opgeruimde, klinische en strakke inrichting van de datacenters zelf, moet het datacenters als schone en noodzakelijke virtuele omgevingen neerzetten, terwijl het grote blokken zijn die in onze publieke ruimte staan.' Hij hoopt op meer bewustwording van het feit dat datacenters de controlekamers van het internet zijn. Zwaarbeveiligd en ontoegankelijk, wat ook vragen oproept over eigenaarschap en transparantie. 'Hoezo mag ik er niet naar binnen? Het zijn toch ook mijn data? Willen we weer grip krijgen op wat datacenters wel en niet bijdragen aan maatschappelijke waarden en belangen, dan moeten de burgers worden betrokken bij de discussie en de besluitvorming hierover.'

Openlucht tentoonstelling

Het project *Acid Clouds* heeft in principe geen einddatum; 'misschien wel als we Nederland compleet in kaart hebben gebracht', reageert Schrader desgevraagd. Over een jaar zal een boek verschijnen met alle foto's en wat aanvullende inhoudelijke reflecties. 'We zijn hierover in gesprek met uitgeverij nai010 in Rotterdam. Verder zijn we op dit moment bezig om samen met Waag voor het najaar een tentoonstelling in de openbare ruimte in te plannen. Daarin worden de foto's van de datacenters in de vorm van grote billboards als openluchttentoonstelling neergezet. Binnenkort is er hopelijk ook nog meer te zien op acidclouds.org.' <

Equinix AM4 Data Center in Amsterdam.

Roel Backaert

ACTIEPLAN 'INVESTEREN

De rijksoverheid heeft onlangs het actieplan Open op Orde gelanceerd. Hiermee wil ze haar informatiehuishouding verbeteren en transparanter maken.

Het actieplan werkt het onderdeel informatiehuishouding uit van de kabinetsreactie op het verslag van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK). Informatie is een wezenlijke grondstof voor de werking van de rijksoverheid en vitaal voor verantwoording in een democratie, zo vindt de overheid zelf. Uit vele rapporten en onderzoeken, waaronder het rapport *Ongekend onrecht* naar aanleiding van de POK, blijkt dat verbetering van de informatiehuishouding noodzakelijk is.

OPEN OP ORDE OVERHEAD: IN DE INFORMATIEPROFESSIONAL'

Het actieplan bestaat uit een centraal – rijksbreed – deel, waaronder het opstellen van kaders, maar ieder departement is ook ver-

antwoordelijk voor de eigen informatiehuishouding. Daarom maken alle rijksorganisaties voor 1 juli 2021 tevens een eigen actieplan.

In hoofdlijnen gaat het om vier belangrijke thema's:

- > investeren in de informatieprofessional;
- > meer inzicht in hoeveel en welke informatie de rijksoverheid heeft;
- > betere en gebruiksvriendelijker ICT-systemen;
- > bijhouden en laten zien dat het Rijk aan de wettelijke en maatschappelijke eisen voldoet.

Meer informatieprofessionals

Het actieplan wil binnen twee jaar de meest urgente knelpunten aanpakken. Daarna volgt een programma om 'structureel en blijvend de informatiehuishouding in de volle breedte te verbeteren'. Iedereen bij de rijksoverheid zal hier wat van gaan merken, waar je ook werkt binnen het Rijk, zo stelt het actieplan. Er komen trainingen, er wordt sterker gestuurd en er komen informatieprofessionals bij. 'Belangrijk is dat iedere rijksambtenaar zich verantwoordelijk voelt voor het goed omgaan met informatie en dat het Rijk merkbare verbeteringen laat zien', aldus het plan.

OFFENSIEF TEGEN ONTLEZING ONDER JONGEREN MET 'READIFICATION'

De Leescoalitie en Ubisoft willen de ontleding onder jongeren aanpakken met 'readification': een nieuwe vorm van leesbevordering waarbij populaire games de basis vormen voor nieuwe verhalen. Ronald Giphart en Margje Woodrow hebben voor dit doel Verborgen Verhalen geschreven die zich afspelen in de wereld van de game Assassin's Creed Valhalla.

De samenwerking tussen De Leescoalitie en gameontwikkelaar Ubisoft komt op een belangrijk moment, stellen beide partijen: het leesplezier onder jongeren in Nederland gaat achteruit. Zo vindt bijna de helft van de Nederlandse 15-jarigen lezen een tijdsverspilling, en 60 procent leest alleen als het echt moet. De Leescoalitie wil deze trend ombuigen door aan te sluiten bij de beleveningswereld van jongeren, en dat zou kunnen via gaming.

'Unieke leeservaring' door extra's

Ter inspiratie voor het schrijven van de Verborgen Verhalen lieten Giphart en Woodrow zich onderdompelen in de Assassin's Creed Valhalla-game met hulp van YouTuber Jordan 'JorRaptor' van Andel. Op zijn YouTube-kanaal met meer dan 650.000 abonnees neemt hij wekelijks gamers over de hele wereld mee langs de virtuele werelden uit verschillende games. Het leverde de verhalen *Het grootse*

feest voor Bent (Giphart) en *Alf* (Woodrow) op, die inmiddels te lezen zijn via de Ubisoft Special-app. Lezers van de Verborgen Verhalen krijgen een 'unieke leeservaring' door extra visuals, videobeelden en geluidseffecten. Daarnaast is het mogelijk om tijdens het lezen meer uitleg en verdieping te krijgen over historische termen en gebeurtenissen uit het verhaal.

Pilot met Valhalla

De publicatie van de eerste Verborgen Verhalen vormt de pilot van deze samenwerking met de gamewereld, waarbij Stichting Lezen onderzoekt wat het effect is op zowel het lezen zelf als het imago van lezen. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek wordt gekeken of bij een eventuele verdere uitrol in de toekomst gamers ook kunnen worden beloond na het lezen van verhalen.

Save the date!

De VOGIN-IP-lezing 2021 vindt definitief plaats op 21 oktober. Locatie: de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA). De eerste spreker in inmiddels ook bekend: militair, academicus en softwarespecialist Jelle van Haaster. Check voor updates over het evenement: vugin-ip-lezing.net en informatie-professional.nl.